

IV 61
Kapitel

PENGAR

SKÅDESPEL I TRE AKTER

AF

JAC. AHRENBERG

HELSINGFORS 1898

PENNGAR

SKÄDESPEL I TRE AKTER

JAC. ÅHRENBORG

Helsingfors

Tidnings- & Tryckeri-Aktiebolagets tryckeri

1898 HELSINGFORS

Personerna:

Assessor Nyström, tjänsteman i ett värk.
Amalia, hans hustru.
Henrik, deras son.
Maria, deras dotter.
Wahlström, agent och kommissionär.
v. Lindeström, kanslist i senaten.
Lundström, kamrerare.
Sundström, konditor.
Lisette, uppapperska på Sundströms konditori.
Mina, trotjänarinna hos assessor Nyström.
Ström, betjänt.

Assessorskan: Låt mig se! Sexton äldre her-
rar med sina fruar och tjugo af magistrernas kam-
rater, men nu går jag Använd genast Ström, när
han kommer. Låt honom inte gå och hänga! (*går*).

Mina: Ingalunda! frun kan lita på mig (*jäm-
kar på mattan*) här är ett hål; det måste reparera-
ras (*tar från bröstet nål och tråd, börjar att
sömma*). Det är ändå för besynnerligt med alt herr-
skapsfolk. Få de bara lös en slant, som inte behöfs
för att hålla lifsbanken uppe, så ska de genast stå
å dricka å äta å bjuda främmande till sej, för att
ha dem att föräta sig, fördricka sej och fördömma
sej. Nej fy vale ett sådant nöje. Nej si att spara,
det är mitt enda nöje. Då har man något. Fast
det måste nu sägas om assessorn, att nog vet han
då att taga vara på tid och pengar. Kalas, det
är då det värsta jag vet, kostar, kostar gör det.
Och tjänarena, de ha det då värst af alla. I två
dar ska det skuras, dammas, sopas, viskas, tvättas,
piskas och skuras och sånt kostar på gamla ryg-
gen. (*Stiger mödosamt upp*) Åhåjaha! Å så ska'
man ha kokerska, tvätterska, hjälpmadam å dom
där vaktmästarena sen. Dom ä värst för fat och
buteljer. — — — Å ingenting å dom för godt
håller å — — — men där ha vi Strömmen.

(*Vaktmästar Ström kommer, lägger hatt och
paletå på en stol i rummet.*)

Ström: God dag Mina, huru sku Mina må
nu. Nå ska vi ha fest igen.

Mina: Igen!

Ström: Ja, ja jag skämtar bara för sjutton.
I det här huset brukar man inte festa för ofta, det
ska Gud veta.

Mina: Naturligtvis, han tycker att det är in-
genting alls, om han inte får kastrull-järpe och
champagne alla kvällar.

Ström: Ah, inte ska Mina vara kitslig nu.
Hvad är det för en fest i dag? bröllop eller för-
lofning, eller —

(*Ström går till spegeln och borstar sitt hår
med bena i nacken med tvänne borstar.*)

Mina: Hvad det anbelangar, så tror jag att
det är litet af hvarje. Herrskapets bröllopsdag är
det också i dag, men inte ha de förut firat den.
Men ja ska säga hvad jag tror det gäller. Herrn,
eller rättare frun ha aldeles oförmodadt fått ärfva
en aflägsen anförvandt i Sverge, som det inte lö-
nar till sörja öfver, skulle jag tro — men äsch,
stå inte å sjäpa sej där, utan hjälp mej att få
spelbordet i ordning.

(*Ström och Mina ordna ett spelbord.*)

Ström: Är det mycket koftis de ärfvt? Kän-
ner jag unga herr Nyström rätt, så lär det nog
behöfvas därvidlag — fast huru mycket som helst.
Snål spar och fan tar, heter det.

Mina: (*förargad*) Åh, var tyst med dumma
ordspråk. Se, alt det här skall nu hållas hemligt,
så att unga herrn inte ska få någon nys om sa-
ken. Han har varit tre månader på Malms sta-
tion och läst på sin examen. Han vet tillsvidare
ingenting om arfvet. Jag hörde om alt det här
— i förbigående förstås.

Ström: Lyssnade, menar Mina.

Mina: Prat: när man har öron så hör man.
Flytta hit silfverstakarna, som stå där borta!

Ström: Gamla bekanta de här. Har ropat

in dem för assessorn . . . på pantauktionen. Silfver äro de inte håller, se bara ut så, som så mycket annat här i världen.

Assessorn: (kommer in från dörren till vänster i skjortärmarna, med fracken på armen. Mina tager Ströms paletå och går genom samma dörr) Jaså, Ström är där. Nå, välkommen! *(släcker en del ljus)* Inte får man bränna ljus i onödan, det kostar.

Ström: (hälsar) Får jag lof att hjälpa med fracken?

Assessorn: Jaha, vänta litet! Ja, ser Ström, det blir nu i afton på vanliga viset, förstås, utom champagnen, som är extra *(suckar)* och den är dyr, tolf mark flaskan. Det är hutilöst, så de handlandena förtjäna! Ström skall bjuda först åt senator Blomström och så åt baronen. Champagnen skall hållas högt ifrån, så den skummar duktigt. Det blir gående bord, så Ström får passa väl på. Bourgognen måste vara ljum — små glas, förstås — utom åt senatorn och baronen. Litet förrän steken kommer in, det är orre i dag — orrarne äro fasligt dyra nu för tiden — tager Ström upp champagnen — den måste vara kall — och så håller Ström först åt senator Blomström och så åt senatorskan, som vanligt, förstås. Det där gör Ström först sedan jag klingat — i — i . . . Och som sagdt, håll — *(gör en gest som om han skulle hålla i högt)*. Det ser gentilt ut. Ja, ja och det går mindre åt också.

Ström: Assessorn kan vara lugn, jag känner till hela saken, vet nog huru sådant där går till.

Assessorn: Jaha, jaha. Jag är också lugn, min kära Ström, alldeles lugn. Men hör nu, *(försöker se obesvärad ut)* säg mig en sak: känner Ström till den här Vahlström, han som har kommissionskontoret?

Ström: Ja, se jag kan nu säga både si och så om den saken. Illa känd ä han, det är då visst. De säga, att han skall vara en procentare! Så inte håller jag — — —

Assessorn: Hvasa, procentare! Det kan jag aldrig tro. Men i alla fall. Om han skulle komma hit, så skall . . .

Ström: (leende) Inte kommer han hit, inte är han en sådan herre.

Assessorn: Ja, se jag har skrivit till honom om att ropa in på auktion efter Pettersson en slup åt min son, magistern, och om han nu kommer, så säg honom att jag inte är hemma, att jag är utgången, men att jag ville tala vid honom i morgon f. m. kl. 9.

Ström: Jaha, jag förstår herr assessor. *(Det ringer på tamburdörren. Ström skyndar ut; man ser genom den öppna dörren kommissionären Vahlström tala med Ström)*.

Assessorn: Nå, f-u anamma det behöfdes ännu. *(Ser på klockan)* Jag har då en stund på mig, innan gästerna komma. När man skall i kallt vatten så är det bäst att hoppa i med hufvudet förut. Ström, Ström: låt herr Vahlström stiga in! *(Stänger dörren åt salongen, sätter ett tidningsnummer öfver punschkaraff och glas. Vahlström kommer in, försöker se ogenerad ut och gnuggar sina händer)*.

Vahlström: Assessorn önskade att tala vid mig i går. Jag var då bortrest till landet, så att jag inte hann komma. Om jag på något sätt kommer olägligt nu, så ber jag om ursäkt.

Assessorn: Ja, nästan det, men var så god och stig in ändå, sitt ner! (*I tamburdörren till Ström*) Om någon skulle komma (*ser på klockan*) så bed dem stiga in i salen. (*Stänger tamburdörren med omsorg*) Jaha, ursäkta att jag inte bjuder cigarrer, men jag väntar främmande. Ni har således fått mitt bref?

Vahlström: Jag tackar, ja, nog har jag fått det.

Assessorn: Ja, kort om godt, min hustru har fått ett oväntadt arf, 20,000 mark, det är nu en obetydlighet, förstås — som vanligt. Ja det vill säga . . . kort om godt: jag skulle vilja placera summan på säkra, goda händer, och (*generad*) då kapitalet är så litet, att räntan icke just kan bli-va stor, hade jag hoppats att genom er få affären stäld så att, med andra ord så att inkomsten blir lika stor som af föregående kapital — som vanligt.

Vahlström: Jag förstår.

Assessorn: Jaha. I förtroende sagdt så skall min dotter snart gifta sig, och jag borde om möjligt kunna ge de unga en 3,000 mark de första åren. Och ser ni därför, endast därför ville jag fråga er om detta kapital skulle genom er kunna fås att inbringa denna summa.

Vahlström: Hm! Ja, det gör . . . gör 25 proc. Det är ganska mycket, men kanske blir det möjligt ändå, nu när tiderna äro så dåliga att . . .

Assessorn: (*svettas, torkar sig om pannan, generad*). Ja det är ju fasligt, så svårt det är nu för tiden. Jaha ja. Kom ihåg herr Vahlström hvad jag alltid har sagt: bara nätta hederliga affärer; man får icke störta sina medmänniskor i olycka, som vanligt.

Vahlström: Mycket vackert, mycket vackert, herr assessor, men jag måste ha något för besväret. Se assessorn förstår nog: låg procent säkra papper, hög procent osäkra papper. Men ifall assessorn vågar anförtro åt mig medlen, så skall jag försöka att . . .

Assessorn: Ja jag känner Er som en driftig och pålitlig man, det har ju jag alltid sagt (*går snabt mot tamburdörren, öppnar den*). Hvad gör Ström här, (*stänger dörren*) förbannade lyssnare. Hm ja, (*ser på klockan*) Ser ni min bästa herre nu i afton hinner jag inte vidare orda i den affären — men såvida Ni anser Er årligen kunna lämna den nämnda summan — eller däromkring — åt mig (*hostar*) d. v. s. åt min dotter, så stå dessa penningar till ert förfogande; alt hvad ni kan få utöfver, ja det är ert eget förstås — — ja jag frågar inte ens efter huru mycket det blir.

Vahlström: Ja det blir nog inte så mycket, men när man arbetar för att hjälpa nödstälda, så får man inte så noga se på förtjänsten.

Assessorn: (*skrattande*) Ja, kära herr Vahlström, Ni är nog en välgörare i smått Ni ock. Nå väl — vill Ni och kan Ni placera summan, så behöfver Ni endast skriva under de här handlingarna och så stå penningarne till Er disposition

i banken. Alt är klart: besök mig i morgon kl. 8 — jag är tidig af mig, som vanligt.

Vahlström: Ja, jag skall komma. När jag tänker närmare på saken, så tror jag mig kunna just nu placera en del, ja större delen af kapitalet. Tillåter ni därför, så skrifer jag genast under med det samma (*skrifver*).

Assessorn: Således i morgon kl. 8: tjänare, tjänare, herr Vahlström. (*Vahlström vill räcka handen, assessorn undviker och visar förbindligt mot dörren.*)

Vahlström: (*afsidet i det han går*). Din gamla räff!

Assessorn: Hu, fy tusan (*ruskar på sig*) oförändrad till fysionomin, den gamla vargen. Det var en lycka, att ingen af mina gäster. . . Jag undrar hvad Ström egentligen hörde, som vanligt. . . (*går till salongsdörren*) Ameli, Ameli!

Assessorskan: (*kommer in, går till toalettspejeln och jämkar om sin toalett*). Här är jag, kära vän. Jag var just inne hos Mari: hon anar ingenting ännu det kära barnet. När jag tänker, att tjugoåtta år ha gått sen vi själfva blefvo förlofvade, kära gubbe, hör du, mins du den dagen!

Assessorn: Hm, jo! Sku' man inte minnas den.

Assessorskan: Och nu just på vår egen bröllopsdag gäller det vår dotter. Ack ja, lilla Maria. Hvar har du Lindeströms bref? Det skola vi lämna åt Mari, det blir nog ett kärt minne för henne i framtiden.

Assessorn: Jaha! Ja här har du det; var nu

inte sentimental som vanligt kära Ameli! (*Letar fram ett bref ur frackfickan*) Men jag har nu så många andra tankar i mitt hufvud, som vanligt.

Assessorskan: Ja, ja, hvem har nu inte det, vackert skrifvet i alla fall. (*Läser brefvet*).

H. Herr Assessor. Inbjuden till Eder i afton, tager jag mig friheten att, innan jag infinder mig till Edert gästvänliga hus, ödmjukast anhålla om er dotter Marias hand. Vi äro sedan några dagar ense oss emellan och edert godkännande af det förbund vi slutit skulle fullborda vår lycka. Jag skall komma en half timme före de öfriga gästerna för att mottaga edert svar. Om detta mitt bref vet Maria tilsvi vidare intet. Det heter att föräldrarnes välsignelse bygger barnens bo och därför. . .

Assessorn: Ja, ja, den där välsignelsen det är hemgiften, förstås — som vanligt. Men det må vara, det blir nog bra med den förlofningen. Lindeström är ordentlig. Herre gud, när kan man säga om vår Henrik detsamma! Lindeström har utseende, namn och litet multum och godt och väl är det. . . men. . . men, vet du att nu har han varit här!

Assessorskan: Hvem? Lindeström! Nå men Herre Gud, hvar är han nu då?

Assessorn: Nej, inte han. Jag menar Vahlström. Da är nu alldeles hufvudlös af den här förlofningen, som vanligt. Vi måste tänka på affärerna också. Vahlström, menar jag.

Assessorskan: (*ifrigt*) Jaså han, nu just när

vi vänta Lindeström i hvar minut! Tänk om någon skulle ha sett honom hos dig!

Assessorn: Ja, det var nu en guds lycka att det gick som det gick. Jag satt som på nålar. Han sade sig ha varit bortrest i går och nu först fått brevet.

Assessorskan: Nå, huru gick det?

Assessorn: Ja, eljes så hade han, förstås, ingenting emot saken. Han lofvade komma i morgon bittida kl. 8 för att arrangera om affären.

Assessorskan: Men det är en otäck historia i alla fall, kära gubbe, och alla de stackars människorna, som skola råka i hans klor . . .

Assessorn: Ack ja, nu börjar du som vanligt igen. Tänk nu bara efter. Om han inte förräntar eller, låt vara, procentar med mina, dina penningar, så gör han det med andras. Nej, vet du, det där behöfver du inte bekymra dig om. För öfrigt; tror du att vi äro de ende, som lämna honom förlagskapital? Man nämner många finare namn än Nyström, t. ex. herr *((hviskar i örat))* och hofrådet, du vet nog . . . För öfrigt räkna själf efter: 20.000 mark med 6 proc., det är 1,200 mark om året, men får du t. ex. 25 proc. — och man kan få det — gör det dig 5,000 mark. Du kan ge åt unga paret 4,000 och ändå ha 1,000 öfver åt Henrik, som nog gör kol på dem. — Må vara, att vi börjat med två toma händer. (Gif hit din gamla tass, känn hvad den är hård!) Du har fått gå på och arbeta, streta och sträfva hela ditt lif. Din skönaste tid har gått till tungt, groft arbete. Men ska vi döma våra barn till sammat agsvärkarelott, som oss själfva. Vi ha gått

genom ekluten, gud ske lof. Men låt oss skona barnen och . . .

Assessorskan: Arbetat, det ha vi gjort och duktigt till ändå, det skadar ej.

Assessorn: Visst inte, visst inte. Men tänk med hvilka resurser Henrik går ut i lifvet: kandidat inom kort och rik, d. v. s. inte rik, men oberoende! Vet du hvad det betyder hos ens förmän att vara rik? Jo herr chefen behandlar en som en jämbördig, världen står öppen för den rike Henrik, han kan en dag gå huru långt som helst.

Assessorskan: Må vara, må vara, men otrefligt är det. Du har velat det, du får ock ansvara för det, och tänk om det komme ut i världen! För öfrigt vill jag ej tänka på hela saken mer. Jag undrar hvar Lindeström dröjer! Vet du, att senator Blomström är en släkting till unge Lindeström?

Assessorn: Lindeström och Lindeström, du är aldeles tokig i det där partiet! *(Skrattar)*. Han har ju inte fått vårt ja ännu, kära mamma.

Assessorskan: Ack så du pratar — vårt ja, likasom han inte fick det med uppräpta händer.

Assessorn: Ja, ja. Men hör nu hvad jag beslutit. De 4,000 kanske 5,000 mark Vahlström kan ge oss utfäster jag mig att lämna de unga. Som du vet tycker jag ej om långa förlofningar. Det leder till trassel och hvem vet kanske till och med till uppslag. Och så blir det en sådan oro i hela huset, när man har ett förälskadat par i hemmet, och dessutom kostar det så förbannadt; bättre mat och vin för mågen, när han hänger i huset. Det där blir pengar af. Föröfrigt passar det sig så

rasande väl, att när vi nu i alla fall ha en bjudning — och hvilken bjudning se'n! — eklatera, så går det i ett kör för samma kostnad. Det säger jag dig att inte ens för lilla Marias skull vill jag i onödan kasta ut hundra mark på mat och dryck. När jag nu eklaterar förlofningen, så talar jag om bröllopet med samma. Föröfrigt så ämnar jag säga så här. (*Knackar i bordet, låtsar hålla ett glas i handen*). Mina damer och herrar. Sparsamma äro de fröjder lifvet ger oss. För hvarje solglimt det gaf oss, gaf det äfven en lång skugga — en lång skugga — jaha. Men det — det — tillhör (*tar upp ett papper och ser på det*) den vise att se lifvet med jämmod an. (Jag har så kort minne). Nå väl mina damer och herrar: lifvet gaf oss nu åter en ljusglimt.

Karl von Lindeström kommer sakta in genom tamburdörren) denna ljusglimt det är, det är kanslisten i kejsrerliga senaten välborne Karl v. Lindeström, och skuggan, slagskuggan, som följer honom åt, det är sagnaden efter vår älskade dotter vår lilla Mari, som i dag lofvat att följa honom för lifvet, att ja resten blir som vanligt — — — därför mina damer och herrar — — — och så till sist: kom hit mina barn att jag —

Karl: (skyndar fram). Håll ord herr assessor, håll ord! —

Assessorn: Hm ja, hvasa? Är ni där — — —

Karl: (leende). Och jag har hört hela generalrepetitionen. Men felet är inte mitt: dörren stod öppen — — —

Assessorskan: (går emot honom med bägge händerna utsträkt). Välkommen!

Assessorn: Den satans Ström, som lämnar dörrarna öppna (går skyndsamt att stänga tamburdörren).

Assessorskan: Nå, hvilket svar Ni får af min man på ert bref (visar på brefvet), det har ni redan hört. Jag har endast att tillägga: Gud välsigne er. Jag har hört så mycket godt om er, att vi med glädje . . . (*omfamnar honom*).

Maria: (kommer in, stannar förvånad) Lindeström, Karl, Ni, du! Hvad betyder det här?

Assessorn: Att, att, att vi som vanligt veta till dina små intriger och knep (på skridskobanan och nu senast i Kajsaniemi), (till häradshöfdingen sakta) Nå gå på, gå på, herr häradshöfding.

Assessorskan: (torkar sina ögon) Mina kära barn! (*omfamnar dem*) Gud välsigne er.

Assessorn: Men jag då, skall jag bli lottlös, som vanligt (breder ut armarna). Gud välsigne eder (*omfamnar dem*). Så där ja, kära barn. Nå, (*skakar hand med Karl*) nu måste vi få in ett glas godt vin och dricka de förlofvades skål. (*Till assessorskan*) Men hör nu mamma lilla: hvar är Henrik? Skall inte han vara med om den här familjefesten?

Assessorskan: Henrik är inne hos sig och gör sin toalett, och vet du min gubbe: medan vi taga in vinet, kan du också gärna gå in till dig och knyta om din rosett, den är alldeles skrynklig. (Vill skjuta ut honom).

Assessorn: Du gamla diplomat, tror du jag inte märker hvart det lutar: du vill hägna om barnen, lämna dem för sig själfva, som vanligt. Nå, nå, jag förstår dig, men skynda på med vinet; fast

man väntar främmande, får man väl dricka ett glas i alla fall! (*Går*).

Assessorskan: Om fem minuter är jag med vinet här i pappas rum. Se här, Maria lilla, det gäller dig, det här. (*Ger henne Karls bref, nickar i det hon går.*)

Maria: (*Ser på brefvel*) Jaså, det är från dig, kära Karl. Det brefvet skall jag bevara för eviga tider.

Karl: Kära, lilla fästmö, hvad du är snäll och söt, och vacker sedan, vackrare än då jag såg dig första gången till och med!

Maria: Men säg mig nu min älskade, när såg du mig första gången, och tykte du att . . . trodde du . . . blef du förälskad i mig genast, säg!

Karl: Första gången jag såg dig? Låt mig se! Jo, det är ett år se'n dess. Du stod uppe på Observatoriibärgen, det var förliden vår. Du stod där med din far. Du skuggade med handen för ögonen och såg bort öfver isfältet mot den blå randen, där isen glittrade i vår solens sken. Jag kom uppför vägen från brunnsparken och såg dig ung, blond, ljus och rosig, själf en bild af den tidiga våren, som en silhuett emot himlens blå. Så såg du upp, munnen var röd och half öppen. Jag hörde huru du plötsligt sade: pappa, pappa se där ha vi vårens förebud, där komma flyttfåglarne! O, så vackert. Och jag, jag blef hänrykt af din fröjd.

Maria: O, hvad du talar vackert, Karl.

Karl: Sen såg jag dig på landtdagsbalen, där talte jag . . .

Maria: Ja, där slog gunstig herrn så för mig, att alla mina väninnor tyckte det var en skandal, och — —

Karl: Ja mins du francaisen?

Maria: Men mins du lotteriet för de nödlidande och alt hvad du där sade . . .

Assessorskan: (*kommer in med en lampa. Mina bär en bricka med vinkaraff och glas.*) Nej, hör på mina barn: nu kan det vara kuttradt nog. Nu får mamma lof att vara med! Kom hit, Maria! Vi ska' servera.

Mina: (*sätter brickan på bordet*). Nå herre gud, när som vår lilla Maria nu gått och förlovat sig! Herre gud bara barnet! Nå man får nu lof att gratulera och häradshöfdingen med (*niger*).

Maria: Tack Mina lilla, tack!

Assessorskan: (*lyfter undan böcker och papper, ordnar bordet, Lindeström kysser Maria i smyg gång på gång*). Se så där ja, vill Karl vara god och sitta ner här (*till Mina*) Ja kära Mina, så går tiden undan. Mins Mina när Maria var så där lång — —? Men gå nu Mina till assessorn och säg att vi vänta.

Karl: Men hvar håller svåger Henrik hus? Blir han inte visibel?

Maria: (*skrattar*). Han den sprätten, han fiffar upp sig, friserar och lagar sig. Han är som bäst hos barberaren.

Assessorskan: Jag talte om förlofningen för honom. Han kommer genast åter. Henrik har sett så bekymrad ut i dag.

Karl: När man stormläser som han, så inte kan man se vidare belåten ut.

Assessorskan: Ja stackars min gosse, som måste läsa så förfärligt. När jag senast var hos honom på Malm, hade han en så här hög packe med böcker, som han skulle plugga i sig.

Maria: Hör du mamma: hvad sade senator Blomström om den där nya chefsposten?

Assessorskan: Jo han sade, att en af grundbetingelserna var ryskan och så att den nyutnämde chefen borde vara en ekonomiskt oberoende man.

Maria: Men då är ju pappa så godt som själfskrifven.

Assessorn: (kommer in). Se så där ja mamma lilla, nu är man färdig!

Karl: Sitt ner farbror!

Assessorn: Jaha, det skall jag göra med nöje.

Maria: Här får du ett glas vin!

Assessorskan: Och här är en stol, sitt ner!

Assessorn: Tack, tack söta ni. Nå fästefolk, ni är väl alt bra glada, hvasa?

Maria och Karl: Ja visst ja!

Assessorn: Ja den ungdomen, den ungdomen!

Ack om vi i afton skulle få sitta hemma så här helt ensamma, men tyvärr! Det gäller nu att vara nitisk i tjänsten och förekommande utanför den. Ty i veckan skall den där nya chefsposten omsider besättas. Ja Karl hör numera till familjen och får del af dess planer och förhoppningar. Du lär väl veta, att jag spekulerar på platsen som chef för den där nya öfverstyrelsen.

Karl: Ja farbror, senator Blomström talte om det.

Assessorn: Hm, senator Blomström är ju Karls morbror, så att du kanske . . .

Karl: Ja, farbror, det är han.

Assessorn: Nå, skäl ni fästefolk (*de skåla*), men res severas in crastinum differo — eller huru hette det hos de gamla? Skål! Hör nu Karl, huru är det: kan Karl tala ryska eller har du papper på det?

Karl: Jag? Nej, det har jag värkligen inte.

Assessorn: Aj, aj, det låter illa. Ser du, min gosse, i våra tider så är ryskan A och O. Vill du komma fram, så är det absolut nödvändigt, att du lär dig den — eller åtminstone har papper på saken. Ser du, jag skall säga dig en sak: det tjänar ingenting till att trilskas. Vi lefva i en tid, som tager tingen sådana de värkligen äro.

Karl: Ja, sådana de äro — äro de bra sorgliga.

Assessorn: Må vara, må vara, men därför skall man taga ut ur de förhanden varande förhållandena alt hvad man kan. Ser du, människans är oportunist. Därför fick man sitt förstånd.

Karl: Men principerna, farbror glömmet dem. Man får inte ackordera, inte kompromissa.

Assessorn: (öfverlägset) Hör du unge Karl. Jag är inte hemma i alla de här nya orden, som de där normännen fört in i vår tids samtal, men så mycket har jag sett af deras böcker och pjäser, att jag kan göra ett försök att tala i deras stil. Hvad kallar du den där naturlagen, som gör att hvarje växt, hvarje lif ombildar sig efter de förhållanden, i hvilka den ställes.

Karl: Accomodationslagen.

Assessorn: Ja just så: accomodationslagen. Den är ju naturvetenskapens nyaste stora lag. Inte

så? Hvarför skall icke människan följa den stora nya naturlagen och ackomodera sig. För människans vidkommande heter den lagen kompromiss, ackord. Lefva måste man, lifvet är oblidkeligt, och man bjuder till att finna sig i det; det är oportunistiskt, det är stort.

Karl: Men, herre gud, farbror: inte kan man ju ställa eviga, orubbliga lagar i samma förhållanden som växter och plantor: det är ju den grötsta materialism!

Maria: Ja, håll i dig, Karl, pappa är svår i den där saken, det är hans käpphäst. Du har rätt, Karl, du har rätt!

Assessorn: Ta, ta, ta, materialismen. Det är som man tager det: kläd om „nödvändigheten“ i konkret form, så blir den materiel! Nödvändigheten att äta blir bröd, att lefva blir inkomsten, att komma fram nu för tiden det blir ryska — bevisa motsatsen!

Karl: (ifrigt) Ja, det där är sofismer! Med ett sådant bevis är det så godt att genast kasta yxen i sjön och ge alt förloradt. Jag vill icke disputeras med farbror, men den gamla tiden med sin mera, huru skall jag säga, ideella uppfattning af litvet tyckes mig ha ägt en större motståndskraft i vidriga och motiga dagar än vår realist . . .

Assessorn: Ideella, reala ta, ta, ta. Det där är ord, bara ord! I vår tid vill hvarenda en vara med om lifvets komfort och behag. Ingen kan umbära, hvar och en tager för sig, och vill man inte bli lottlös, måste man . . .

Assessorskan: (otåligt) Nej, hör nu: låt dis-

pyten vara! Ha vi icke viktigare frågor att tala om? När skall bröllopet bli?

Assessorn: Ja bröllopet! Nå hvad menar ni, om vi arrangeras det om två månader?

Henrik: (elegant klädd, kommer in från tamburdörren.) Det är jag med om, för då firar jag min jurisexamen på samma gång.

Assessorskan: Nej se Henrik! Nå kära gosse blir du färdig till dess? Kom hit, så får du dig ett glas vin!

Maria: Henrik, Henrik, du har inte lyckönskat mig ännu!

Henrik: Nå, lilla syster, kom hit nu, så får jag riktigt se på dig!

Assessorn: Jaså du blir färdig om två månader: det är då inte för tidigt! — Nå, nå lycka till!

Karl: God afton, god afton, (de hälsa på hvarandra).

Henrik: Nå välkommen i släkten! Inte visste jag, att du gick och slog lofvar kring min lilla syster. (Assessorskan bjuder vin åt honom). Men hvad tänker ni på, kära vänner? Om en timme ha vi gästerna här och ni sitter som om . . .

Assessorskan: Du har rätt, min gosse. Jag för min del är färdig. . . .

(slut på första akten.)

II akten.

(Inre rum i ett enklare katé. I fonden ett dukadt bord. En dörr till vänster högt uppe och till höger närmare mot orkestern. Ett spelbord till vänster, några stolar.)

Vahlström: (med hatt på hufvudet, klädd i uppknäpt ytterplagg och käpp, sitter vid spelbordet med en toddy. Ser på klockan). Redan elfva, men unge Nyström tyks inte komma

Källarmästarn: Han kommer nog, var lugn för det. Gamle assessorn har bjudning, han och för unders skull engång. Sonen måste ju — — —

Vahlström: (*skrattar högt.*) Gamla Nyström (*knäpper med fingrarna*). Nå du kan inte tänka dig ett sådant spektakel det var att se den gamla räfven, huru han försökte att hålla god min och se ut som om, (*skrattar*) som om han varit riktigt statsrådsaktig, riktigt tschinovniksmässig och inte med en min låtsades om att vi varit skol- och klasskamrater, att han hos min far ätit sig mätt i forna da'r, när mor hans höll på att svälta ibjäl med ungar och alt. Men han skall nog få minnas den visiten, det lofvar jag.

Källarmästarn: (*sakta*). Men det löjligaste af alt är väl dock att han bjöd dig de där 20,000 mark att förränta. Nå huru mycket har du då att fordra af sonen, magister Henrik Nyström? (*Snusar*).

Vahlström: (*knäpper med fingrarna*), Sexton tusen mark. Nej mer än så. Skål gamla gosse! (*skrattar*). Åhåhå, att tänka sig — — —

Gamla herrn skurfvar om unge herrn för att han är gentil, har fina kläder, handskar med breda ränder, går på varieté, sitter på länstol på teatern och alt sådant, — lefver flott. Undrar hvar tusan penningarna komma ifrån. Spar ändå värre, ju mer den andra ger ut. Det fins då komedier här i världen (*skrattar*). Och jag som gick i dödlig oro för magistern och hans växlar. Kink och bråk var det med hvarenda omsättning. Jag trodde re'n att fan skulle ta alt ihop! Du förstår: höga herrars söner! De taga nog penningarne, men klämmer man efter dem, så nog skrika de värst alltid.

Källarmästarn: Men . . . ja det kan du nu ej säga om den här unga Nyström. Han är en flott herre, gentil, glad och frikostig och . . . Ja vet du, det vore synd, om det gick illa för honom. Vänta, bara han tagit sin examen! Du skall ge honom tid, hör du. Men gubben, det är en gammal sik, en riktig räf är det. Jag hade velat se honom, huru han tog sig ut.

Vahlström: Jo han var fin han. Hans dotter skulle gifta sig med en, som hade bara 3,000 mark, inte däröfver, så måste han på det lilla kapitalet få så där 10% i månaden. Eljes gick det inte i hop för de två turturdufvorna. Och så stod han så här vid skrifbordet. Ser du så här, som de stå på teatern, när de skola vara riktigt gentila. (*Ställer sig vid bordet med handen i barnen. Skrattar.*) Nå, nå bror hennes ska få betala de brudlakanen och den lycksaligheten. (*Man hör sorl från inre rummet.*) Hvem är där inne?

Källarmästarn: Det är de gamla vanliga :
Pengar.

majoren från Sveaborg, tysken och några andra. Lundström kommer senare med unge Nyström. — Nyström har sin växel att reglera hos dig i morgon. Han har bestämdt lofvat att komma i kväll. Nå nu har du mynt, och nu borde den växeln kunna omsättas lätt. Skål!

Vahlström: Hi, hi, hi, jag kan ej annat än skratta ännu när jag tänker på den historien, pro-sit — nej nu måste jag ge mig i väg. (*Knackar i bordet med käppen*). Fröken Lisette! Det skall väl (gör en gest, som om han delade kort) i afton.

Källarmästarn: Männe inte! Sakramentskad tur han hade, magister Nyström, när han senast spelade här. Reglerade sina växlar på 5 å 6 tusen mark med majoren och kamrer Lundström. Si det spelpartiet räddade honom. I tre månader har han nu legat och läst som en häst. Ljust hufvud på pojken, sägs det. Du skall ge honom tid. Han är en framtidsman, han kan bli senator en dag!

Vahlström: Ljust hufvud, ja det bar han, men jag säger, som Gylden om fåren: tro dem fan. Högfärdig som far hans — (*knackar ljudligt*) . . . Fröken Lisette! Nej farväl med dig! Frågar magistern efter mig, så säg, att jag träffas ända till två i morgon e. m.

Lisette: Hvad är det fråga om?

Vahlström: Här är för tre toddar. Tjänare, tjänare, (*lägger pengar på bordet*). Jag går bakvägen.

Källarmästarn: Tjänare. Hör nu Lisette, tänd på ljusen! Supén är väl färdig ren?

Lisette: Alt är klart, patron!

Källarmästarn: Huru må det gå där inne?

Lisette: Jo, tysken är på vinsten.

(*Lundström och Karl Nyström komma in med paletterna på*).

Lundström: Tjänare, herr hofkonditor!

Nyström: God afton Lisette lilla, nå här har du mig! Huru mår ställets herre och ganymed.

Källarmästarn: Tackar för gunstig efterfrågan!

Nyström: till Lisette (*lägger handen på hjärtat, sjunger*):

När i natt

Ren och härlig

Uti drömmens land du bor . . .

Fy tusan eljes hvad den här källarlufden stinker af inpyrd tobak och sprit. Nej, ni skulle känna barrdoften på Malm, friska vindar, landluft och sol.

Lundström: (*klär af sig paletån*). Asch, du, gamla karlen, skall du stå där och åbåka dig, tjusa Lisette och vara naturlyrisk.

Nyström: (*klär af sig paletån*). Nå min hyllning åt de sköna må jag väl få ge!

Lisette: (*tänder på några ljus i kandelabrarne på bordet*). Nej kors så gentilt af herrarne att klä sig i frack och hvit halsduk för att hälsa på mig!

Lundström: (*bläddrar vid bordet i en plånbok med papper*). Gentila ä vi alltid!

Nyström: Det tror jag, när man, som jag, har varit på förlofningskalas.

(*Medan Lisette ordnar smörgåsbordet, lyssnar hon till deras tal.*)

Lundström: (halfhögt). Tänk att din syster tog Lindeström. Jag hade i det längsta trott, att konsuln skulle knipa . . .

Nyström: Konsuln? Äsch!

Lundström: Med konsuln som svåger hade din kredit varit betydligt stärkt — (*kastar sig på soffan, bläddrar i plånboken*) men det är gjordt nu, sa den, som försvor sig.

Nyström: Lundström hvad tusan bläddrar du efter.

Lundström: Jag komenderar upp mina Papenheimare, ser efter mina resurser, innan jag skall ge mig af i elden — (*pekar mot dörren till höger.*)

Nyström: Vet du hvad Lundström, nu härdar jag inte längre ut, med det här lifvet! Se'n jag i månadtal vistats på Malm, har jag kommit till besinning: nu skall det bli slut på detta röfvarlif.

Lundström kalkylerar, skrifver upp siffror på ett plån. Tankspridt Prat!

Nyström: (*Uppfarande*) Prat! Drag åt skogen med ditt prat. Du vet ändå huru jag har det. Åh det är så man kan bli galen! Hade inte det här kommit droppe för droppe, hade jag inte härdat ut därmed. Växlar och omsättningar, ficklån, skulder! Hela mitt lif vänder sig kring denna enda och ena fråga: ränta och omsättning! Jag vill bli fri!

Lundström: (*altjämt bläddrande i sina papper*) Fri! Pretentioner har du också, — fri! Hvem är fri, hvad är frihet? Det ordet fins blott i konversationslexikon; i värkligheten fins det ej Du har dina professorer, jag mina revisorer och så undan för undan. Alla äro vi trålar under lifvets lagar.

Nyström: Se på den, är du blefven filosof? Nå duger inte det ordet så — Jag lefver under ett tryck, ett olidligt tryck.

Lundström: (*stiger upp*) Tryck! Alt, som lefver och rör sig, växer upp under tryck, flere tusen atmosfärers tryck, hvarför skulle du ensam vara fri från det?

Nyström: (*ond*) Vet du hvad det där är, som du säger, det är vrövl, norskt långods!

Lundström: Ja hvem är nu alltid så originell? Nej, hör på min gosse! (*stiger upp och närmar sig dörren*). Följ du mitt råd! Se lifvet kallt och nyktert an. Vänta intet, begär intet, tag dagen som den kommer! Tro framför alt inte på det egenkära après nous le deluge! Ty nu går alt sin gilla gång, som förut; kommer du in?

Nyström: (*skakar på hufvudet, blir sittande i sina tankar. Lundström går in till de spelande*).

Lisette: (*kommer in, går sakta till honom och stryker vänskapligt kans hår*). Nå! Nå, hur är det?

Nyström: Ack Lisa, Lisa, kära Lisa, om du viste huru svårt jag har det! (*Tager hennes hand*). Och med ingen kan jag tala, för ingen kan jag yppa mina bekymmer! Jag kom så ung